

Az abafői címeres kandalló

Huszár Péter gyűrűs pecsétje. Nagyítás.

Reneszánsz címeres kandalló Abafáján

Az abafájai egykori Huszár kastély klasszicizáló, oszlopsorokkal tagolt előcsarnokában a hatvanas évek elejéig érdekes kandalló állott. Akkor újították meg az épület fűtését és a használaton kívüli köépitményt lebontották, darabjainak egy részét pedig a kastély — ma iskola — egyik műhelynek használt melléképületében helyezték el. Ott őrzik ma is az építmény két oldalsó részét és oromzatát (1. kép). A lábazat kövei és az oromzatot kétoldalt lezáró díszek elkallódtak vagy lappanganak valahol.

A kandalló egy-egy oldalát az előlap felével együtt egyetlen kötömbből faragták ki.¹ Az oromzat egy-egy denevérszárnyú, meztelen felsőtestű, kissé tömzsi hárpia-alakra támaszkodott egy-egy félhornyok közé fogott lemezekből kialakított fejezet közvetítésével. E hermák derekát hangsúlyozott plaszticitású drapéria övezi, amelynek lehulló redői levéldísszé alakulnak. Az ovális előlap keretét akantuszlevelekből és kagylókból formázott voluták díszítik. Az oromzatot összehajló voluták fölött kagylódísz és egy akantuszlevelel kerített, ovális kártus határolta feliratos címerkő alkotja.² A kandalló sötétszürke mészkőből faragott részeitől elütő, világosabb és kevésbé ellenálló kőből faragott lapot utólag illesztették az oromzat közepébe. A laposan faragott címerkövet — felső negyede kivételével — volutákban végződő szalag kereteli MATTHIAS HUSZAR DE BRENHIDA felirattal. Mezejét kerek talpú hasított pajzs foglalja el, amelyben ágaskodó egyszarvú és három harántfonal látható. Az elmosódott, lekopott körvonalú (torna?)sisakot (lomb?)koronából kinövő unikornis és kiterjesztett sasszárny díszíti. A korona alól kiinduló, levélszerűen faragott foszlányok oldalról fogják közre a pajzsot.

Első pillantásra szembeűnő a stíluskülönbség a kandalló egésze és a címerkő között. Az előbbi akár barokk alkotásnak is vélhetők³, noha óvatosságra int frontális kompozíciója, fagyosan kimért részletei, az alakok kifejezéstelen szeme és arca, a ruházat merev redői és maga az építészeti környezet, amelyből származik. Úgy gondoljuk, hogy a XIX. század végén historizáló szellemben átalakított épülethez illik ez az eklektikus alkotás, amely távol áll a XVIII. század második harmadának kedves és közvetlen magátólértetődőséggel esetlen faragványaitól. A címerkő ezzel szemben az erdélyi késő reneszánsz stilisztikai és technikai jegyeit viseli magán: a címerpajzs formája, a foszlányok megoldása, a lapos faragásmód elűtnek a historizáló környezettől, és az erdélyi reneszánsz mestereinek grafikai előképeken iskolázott előadásmódját idézik. A címerkő oválisa is a XVII. század első felének emlékein jelentkezik.

Korát a felirat segítségével határozhatjuk meg pontosabban. Brenhidai Huszár Mátyás 1652. június 16-án hunyt el Abafáján.⁴ A tizenötéves háború végvári harcaiban kitűnt, ugyancsak Mátyás nevű atyja Báthory Zsigmond uralkodása alatt a Dunántúlról telepedett

¹ Teljes magassága: 110 cm; az előlap magassága: 85 cm; a fejezet szélessége 33 cm; szélessége az előlappal együtt: 75 cm.

² Magassága: 100 cm; legnagyobb szélessége 100 cm; a címerkő tengelyei 49, illetve 41 cm-esek.

³ Sabău, Nicolac: *Einführung in die Barocke Skulptur aus Siebenbürgen*. Ars Transilvaniae 1991. Abb. 14. — Uő: *Sculptura barocă în România*. București 1992. 61.

⁴ Köblös Zoltán: *Brenhidai Huszár Mátyás temetési meghívója*. Genealógiai Füzetek 2/1904. 128.

Erdélybe⁵ s 1603-ban Lugoson a Székely Mózeset támogató tatárok koncolták fel. Huszár Mátyás így Bethlen Gábor Erdélyében nevelkedett, de első országos hivatalát csak I. Rákóczi György uralkodása alatt érte el. A harmincas évek elején főasztalnokmesterként említik, később Marosszék főkirálybírája (1635), főkapitánya (1642), a fejedelmi tábla ülnöke (1638–1649), Küküllő vármegye főispánja (1638–1648), főlovászmester (1639–1652), Torda vármegye főispánja (1649), fejedelmi tanácsos (1649–1652), Udvarhelyszék főkapitánya (1650)⁶, abafájai és fiátfalvi birtokairól tudunk. Az előbbit valószínűleg még atyja szerezhette, mert bátyja, Péter is birtokos volt ott.⁷ Huszár Péter itt bemutatott pecsétje csak annyiban különbözik a fentebb leírt címertől, hogy benne bal harántfonalak láthatók (2. kép).⁸ Mivel a család erdélyi ága Péterben és Mátyásban fiágon kihalt, a »fentebb ismertetett emlék kapcsán felvetődik a kérdés, hogy mit keres XIX. század végén keletkezett kandalló díszítésében a birtok több mint kétszáz évvel korábban elhalt tulajdonosának a címere.

Az abafájai birtok a XVIII. század elején a kövesdi Boér család birtokába került, talán azon a jogcímen, hogy Boér Ferenc krasznai főispán felesége, Torma Éva Huszár Mátyás unokája volt.⁹ Fiuk, József 1730-ban kövesdi Huszár néven báróságot szerzett. Így valószínű, hogy Huszár Mátyás címerkövének a viszonylag újszerű bárói család ősiségét kellett alátámasztania. A kérdés másik vetülete a kompozíció kialakulásának a korára vonatkozik. A XIX. század elején klasszicista stílusban épült emeletes épületet¹⁰ a század utolsó évtizedeiben id. br. Huszár Károly országgyűlési képviselő alakíttatta át. Róla azt is följegyezték, hogy kiváló asztalosmunkákat készített.¹¹ Akkor keletkeztek a historizáló részletek, a lépcsőház neogótikus ablaka, az emeleti nagyterem remek asztalosmunkájú festett kazettás mennyezete, és eklektikus szökőkúttal díszítették a kastély udvarát is. Akkor keletkezhetett az előcsarnokot díszítő, reprezentatív kandalló is, amelyet fűtésre nem is igen használhattak.

⁵ Kelemen Lajos: *A brenhidai Huszár-familiának eredete és ágazatja*. Genealógiai Füzetek 5/1907. 8–9. — Nagy Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. V. Pest 1859. 207–209. — Trócsányi Zsolt: *Erdély központi kormányzata. 1540–1690*. Budapest 1980. 28.

⁶ Lázár Miklós: *Erdély főispánjai (1540–1711)*. Századok 1887–9. Kny. Bp. 1889. 85–6. — Trócsányi: *i. m.* 28.

⁷ Vö. Beszterce Város Levéltára a Kolozsvári Állami Levéltárban. 1640. XI. 21/221. sz. (régii rendezés!): Huszár Péter Abafáján keltezett levelében arra kéri Zóc (Uczás, Enggaßer) Simon besztercei bírót, hogy cserépegetőt és kőművest küldjön Abafájára, ahol sírboltot szeretne építtetni felesége és két gyermeke számára.

⁸ Uo.

⁹ Nagy Iván, *i. m.* 209.

¹⁰ Zádor Anna–Rados Jenő: *A klasszicizmus építészete Magyarországon*. Budapest 1943. 240.

¹¹ Bíró József: *Erdélyi kastélyok*. [Budapest 1944] 108.